

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יט, תשכ"ח

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„גרוע“

למאמרו של יצחק אבינרי (לשוננו לעם, קפ"ג—קפד)

שינוי המשמעות, שחל במלה גרוע מן „קטוע, חסר“ ל„פחות ערך“, אין בו כדי להתמיה, שכן המעבר מהוראת קטנות ממשית להוראת מיעוט — ערך שכיח הוא. מעבר דומה חל במלת פחות הנדונה באותו מאמר, ובמלה חסרון, שקיבלה את המשמעות „פגם“.

אולם בעניינו של גרוע יש להניח, שפעל אף דמיון הצלצול למלה רע: הדוברים הרגישו בגרוע קשר עם רע, ימכאן סברו, כי גרוע הוא „רע“, או אפילו „יותר רע“; אטימולוגיה עממית זו סייעה לשינוי המשמעות.

אפרש את דבריי על ידי שתי דוגמות נוספות. „תִּכֶּן“ במקרא פירושה „מידה“ — אולם בלשוננו פירושה „מה שבפנים“. אין זה אלא שהדוברים והכותבים הרגישו את המלה כגזורה מן תוך, ולכן תוכן הוא „מה שבתוך“. כיוצא בדבר, כשאנו שואלים „מה טיבו של זה?“, אנו משתמשים בביטוי הלקוח מן המשנה (כתובות א, ח), אולם אנו חשים מעין זיקה של טיב עם טוב מצד אחד (כאילו אמרנו „מה טובו?“), כלומר, האם טוב הוא או לא טוב?, ועם טבע מצד אחר (מה טבעו שלזה?), ובפיהם של הרבה ישראלים לא נשמע כל הבדל בין טיבו לטבעו. לא מעטים הם שינויי המשמעות שניתן להסביר בדרך זו של אטימולוגיה עממית.

גד בן-עמי צרפתי

„יותר מעט“

למאמרו של י' אבינרי (שם) יש להעיר, כי גם ב„הכחרי“ מאמר שני, מא, נמצא:

„כי ביותר מעט מזה יהיה המות“. כלומר: בפחות

מזה.

ישראל ברוך (חיפה)

על נטילת ידיים

חכם מחכמי ירושלים מעיר לנו:

ב„לשונונו לעם“, קונטרס קפ”ג—קפ”ד, עמ’ 27, כותב י' רצהבי בלשון „שמא“ להסביר פירוש נטילת ידיים ע”פ הערבית.

כבר פירש פרופ' ח' אלבק ענין נטילת ידיים בפירושו למשנה ידים א, א ובהשלמות שם, עמ’ 604, וזה לשונו:

נותנין לידים — מנהגם היה, שהשמש הביא מימ לפני האוכל ולאחריו ורחץ את ידיהם של המסובים בסעודה... לפי זה הנותן לידים פירושו הנותן על ידיו של אחר, והנוטל לידים פירושו הנוטל מימ לידיו, הרוחץ את ידיו... וכן מבואר בתוספתא ידים א, יג: „הנוטל מתכוין והנותן אינו מתכוין, הנותן מתכוין והנוטל אינו מתכוין — ידיו טהורות“...